

پژوهش‌نامه‌ی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان
(علمی-پژوهشی)

سال سوم، شماره‌ی سوم (پیاپی ۸)، پاییز و زمستان ۱۳۹۳

عوامل تأثیرگذار بر به‌کارگیری رایانه و فناوری در آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان

زری سعیدی

استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی - دانشگاه علامه طباطبائی

شهره سادات سجادی

دانشجوی دکتری زبان‌شناسی - دانشگاه علامه طباطبائی

چکیده

امروزه، به‌کارگیری فناوری در حوزه‌ی آموزش زبان برای آموزش و یادگیری زبان دوم/خارجی بسیار متداول شده است. در همین راستا، هدف این پژوهش بررسی میزان بهره‌گیری فارسی‌آموزان غیرایرانی از فناوری‌های جدید و نرم‌افزارهای آموزشی برای یادگیری زبان فارسی و همچنین، بررسی علل موفقیت یا عدم موفقیت این نرم‌افزارها و فناوری‌ها در آموزش و یادگیری این زبان است. این پژوهش با استفاده از روش پرسش‌نامه‌ای، مشکلات موجود در این زمینه را مورد بررسی قرار داده است. رویکرد این پژوهش، مقایسه‌ای است و به این منظور، وضعیت کنونی فارسی‌آموزان «مؤسسه‌ی دهخدا» و «مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(ه)» تحت سه عنوان اصلی «میزان علاقه/انگیزه»، «آشنایی» و «امکانات» از طریق پرسش‌نامه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که به‌طور کلی، بیشتر زبان‌آموزان به یادگیری از طریق ابزارهای فناوری و رایانه‌ای علاقه‌مند هستند، اما عواملی که می‌توانند باعث عدم علاقه‌ی آنها به یادگیری از این طریق باشد، عدم آشنایی آنها با ابزارهای فناوری، کمبود امکانات در مؤسسه یا مرکز آموزش زبان، و عدم آشنایی و تسلط مدرسان به آموزش از این طریق می‌باشد. در نهایت، برای پیشبرد و ارتقای کیفیت به‌کارگیری فناوری به منظور آموزش زبان فارسی، راهکارهایی برای رفع موانع موجود در این زمینه ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: آموزش/یادگیری زبان فارسی، فناوری، علاقه/انگیزه، آشنایی، امکانات

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۳/۱۱/۲۸

shskp.linguistic@gmail.com

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱۰/۱۴

رایانشانی نویسنده مسئول (شهره السادات سجادی):

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر، استفاده از رایانه به یکی از ویژگی‌های مهم زندگی مدرن تبدیل شده است. بسیاری از مردم، بی آن که از این حقیقت آگاه باشند، روزانه، از رایانه استفاده می‌کنند. کنترل ترافیک، پردازش کلمات، محاسبه، طراحی و... تنها تعدادی از کاربردهای رایانه است. تحول رایانه، بیش از یک توسعه‌ی تکنولوژی است؛ بنابراین، ممکن است به همان میزان که انقلاب صنعتی در جامعه تأثیر گذاشت، رایانه نیز تأثیرگذار باشد (احمد و همکاران، ۱۹۸۵). آموزش زبان از طریق رایانه نیز به دهه‌ی ۱۹۶۰ باز می‌گردد. لوی، (۲۰۰۹). لوی (۱۹۹۷)، هدف اصلی این رویکرد را مطالعه و تحقیق درباره‌ی برنامه‌های رایانه‌ای در حوزه‌ی آموزش و یادگیری زبان می‌داند. در اواخر دهه‌ی ۱۹۷۰، ورود رایانه‌های شخصی موجب شد تا مخاطبان بیشتری از آنها برای آموزش و یادگیری استفاده کنند و در برنامه‌های آموزش زبان از طریق رایانه، پیشرفت چشمگیری حاصل شود.

در دهه‌های اخیر، با رشد و توسعه‌ی فناوری، نظریه‌های آموزش زبان نیز دچار تحول شده‌اند. سیمینا و همیل (۲۰۰۹) اعتقاد دارند که زبان‌آموزان دیگر به صورت منفعل، دریافت‌کننده نیستند، بلکه در مرکز یادگیری زبان قرار دارند. در ۲۰ سال گذشته، مدرسان آموزش زبان دوم برای تهیه‌ی مواد آموزشی خود در کلاس درس، از خودکار، روزنامه و مجله استفاده می‌کردند؛ در حالی که، امروزه فضای آموزشی، به مقاله و روزنامه‌های رایانه‌ای و عکس‌های مناسب در موتورهای جستجوگر تبدیل شده است (برت و گنزالس-لیورت، ۲۰۰۹). بنابراین، با گسترش ابزارهای فناوری و اهمیت آن در زندگی افراد جامعه، آموزش زبان از طریق رایانه می‌تواند نقش مهمی در یادگیری زبان دوم ایفا کند. این در حالی است که آموزش زبان از این طریق، حوزه‌ای است که نادیده گرفته می‌شود (کالتنبوک و مهلمائور-مالچر، ۲۰۰۵).

۱.۱. بیان مسأله

بی‌تردید بررسی وضعیت موجود هر پدیده، اولین گام در به‌کارگیری صحیح آن پدیده در اجرای اهداف مورد نظر است. حیطه‌ی آموزش زبان و استفاده از ابزارهای فناوری از جمله رایانه نیز از این قاعده‌ی کلی مستثنا نیست؛ به عبارت دیگر، بدون واکاوی دقیق آنچه در حال انجام است و تبیین علل موفقیت یا عدم موفقیت نظام آموزش زبان از طریق رایانه، نمی‌توان برنامه‌ریزی دقیقی به منظور ایجاد تغییر و بهبود وضع موجود ارائه داد. برخلاف اهمیت این امر، تاکنون به حوزه‌ی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان از طریق فناوری توجه چندانی صورت نگرفته است؛ در حالی که انجام هر فعالیت پژوهشی دیگری به ترسیم دقیق و توصیف تصویری گویا و روشن از فرایندهای در حال انجام در این حیطه نیاز دارد. در همین راستا، در پژوهش حاضر، سعی شده است تا به توصیف مقایسه‌ای وضعیت موجود آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان

غیرایرانی از طریق فناوری و رایانه در «موسسه‌ی دهخدا» در تهران و «مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۶)» در قزوین پرداخته شود و موانع موجود مورد بررسی و کنکاش قرار گیرد و همچنین، با توجه به داده‌های به دست آمده، راهکارهایی ارائه گردد؛ زیرا چنانچه اشاره شد، بدون توصیف دقیق از عوامل عدم موفقیت آموزش زبان از طریق فناوری، در آینده امکان برنامه‌ریزی جهت برطرف کردن موانع وجود نخواهد داشت. به دلیل محدودیت تعداد مؤسسات آموزشی فعال در این حوزه و تعداد محدود فارسی‌آموزان غیرایرانی، تحقیق حاضر منحصر به رویکردی صرفاً کمی نبوده و در تهیه‌ی ابزار جمع‌آوری داده‌ها و پرسش‌نامه از پرسش‌های بازپاسخ نیز بهره گرفته شده است.

در این پژوهش پرسش‌ها و فرضیه‌های ذیل مطرح شد تا بتوان براساس آن به داده‌ها و تحلیل آنها انسجام بخشید. پرسش‌های پژوهش به شرح ذیل می‌باشند:

- ۱) میزان علاقه‌ی فارسی‌آموزان غیرایرانی به استفاده از رایانه جهت یادگیری فارسی تا چه اندازه‌ای است و این میزان در دو نمونه‌ی مورد بررسی چگونه است؟
- ۲) تأثیر وجود امکانات رایانه‌ای بر تسلط و میزان استفاده‌ی مدرسان و زبان‌آموزان از رایانه در جهت یادگیری زبان فارسی چگونه است؟
- ۳) تأثیر آشنایی مدرسان و زبان‌آموزان با نحوه‌ی به‌کارگیری ابزارهای رایانه‌ای بر روی فرایند آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان (با مقایسه‌ی دو نمونه‌ی مورد پژوهش) چگونه است؟

متناظر با پرسش‌ها، فرضیه‌های ذیل از سوی نگارندگان مطرح شده‌اند:

- ۱) فارسی‌آموزان غیرایرانی در هر دو گروه مورد مطالعه به استفاده از رایانه در کلاس‌های آموزش زبان فارسی علاقه‌ای ندارند.
- ۲) وجود امکانات رایانه‌ای، بر تسلط و میزان استفاده‌ی مدرسان و زبان‌آموزان از رایانه در امر آموزش و یادگیری زبان فارسی مؤثر است.
- ۳) علت عدم موفقیت آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان غیرایرانی از طریق رایانه، فقدان آشنایی مدرسان و زبان‌آموزان با نحوه‌ی استفاده از رایانه و اینترنت در جهت آموزش و یادگیری زبان دوم است و این امر در هر دو گروه مورد بررسی که دارای شرایط متفاوت آموزشی هستند، صادق است.

۲. پیشینه‌ی پژوهش

نقش بالقوه‌ای که رایانه در تسهیل آموزش و یادگیری دارد از آن موضوعاتی است که تقریباً مورد توجه تمام متخصصان آموزش است. به‌عنوان مثال، هگلهاپمر و تاور (۲۰۰۴) در یک مطالعه‌ی نظرسنجی درباره‌ی

یادگیری زبان به‌وسیله‌ی رایانه، به این نتیجه رسیدند که دیگر صحبت از تأثیر مثبت یا منفی رایانه در آموزش مطرح نیست، بلکه باید پرسیده شود چه راهی برای آموزش و یادگیری از این طریق می‌تواند مؤثرتر باشد. آنها همچنین، مزایا و معایب استفاده از رایانه را در امر آموزش برشمردند. البته آموزش از طریق رایانه می‌تواند معایبی نیز داشته باشد؛ گیبز و همکاران (۲۰۰۴) در بررسی خود نشان دادند که یکی از معایب ممکن در آموزش از طریق رایانه، افزایش هزینه‌های آموزشی است.

در پژوهش‌ها، به آموزش و یادگیری زبان از طریق رایانه نیز توجه شده است. برخی از پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه، بر ضرورت پیش‌آشنایی با رایانه تأکید کرده‌اند؛ لای و کریسونیس (۲۰۰۶) بر این عقیده‌اند که دانش پایه‌ای برای کار با رایانه برای زبان‌آموزان و مدرسان، پیش از آموزش و یادگیری از طریق فناوری، ضروری است. روبلیو و نرک (۲۰۰۳) نیز بر این عقیده‌اند که یادگیری زبان از طریق رایانه برای زبان‌آموزانی که دانش پایه‌ای آن را ندارند هیچ‌گونه نفعی نخواهد داشت و در صورتی که آموزش ابتدایی رایانه مهیا نباشد، نباید انتظار داشت مهارت‌های زبانی زبان‌آموزان رشد کند.

در مورد نگرش زبان‌آموزان و مدرسان نیز مطالعات گسترده‌ای صورت گرفته است. تحقیقات انجام شده توسط رایید (۱۹۸۷)، نئو و اسکارسلا (۱۹۹۱)، و فینی (۱۹۹۱)، نشانگر رضایت‌مندی تمام زبان‌آموزان از یادگیری زبان بدین طریق است. با این حال، نتیجه‌ی بعضی از مطالعات از جمله وارد (۲۰۰۴) حاکی از عدم رضایت زبان‌آموزان بوده است. باید توجه داشت که زبان‌آموزان و مدرسان شخصیت‌های گوناگونی دارند و می‌توانند نگرش متفاوتی به این مسأله داشته باشند.

بروزنان (۱۹۹۸) معتقد است، که ابزارهای جدید فناوری می‌تواند موجب بروز «ترس از فناوری (=تکنولوژی)»^۱ گردد. این در مورد زبان‌آموز و مدرس، هر دو، صدق می‌کند. در مقابل، افرادی هم وجود دارند که به شدت به یادگیری و استفاده از ابزارهای جدید فناوری علاقه‌مند هستند. (نقل از فیاضی، ۲۰۰۷). بنابراین، ایجاد تعادل در استفاده از ابزارهای فناوری می‌تواند مفید باشد.

با توجه به اهمیت موضوع در چند سال گذشته، پژوهش‌های دیگری نیز درباره‌ی آموزش زبان به‌وسیله‌ی رایانه، نرم‌افزار، برنامه‌های کاربردی و... انجام شده است. برای مثال، تفضلی و شریمبو (۲۰۱۳) به معرفی ابزارهای مؤثر در کلاس‌های درس پرداخته‌اند. عبدی و محمودی (۲۰۱۳) نیز «چگونگی استفاده از رایانه و اینترنت در آموزش زبان» را معرفی کرده و مزایا و معایب هر یک را برشمردند. همچنین، سعیدی (۲۰۱۳) دوجنبه‌ای بودن فناوری (جنبه‌های مثبت و منفی) را مطرح کرده است. او جنبه‌های منفی استفاده از نرم‌افزارها و ابزارهای جدید فناوری را به لحاظ شناختی و عصبی بررسی نموده و استفاده‌ی کنترل‌نشده و بیش از اندازه از این ابزارها را موجب بروز تغییرات در هورمون‌ها، امواج مغزی و نحوه‌ی کارکرد مغز می‌داند.

1. technophobia

فیاضی (۲۰۰۷) به بررسی «تأثیر استفاده از وبلاگ در کلاس‌های نگارش بر روی مهارت نگارش انگلیسی‌آموزان ایرانی» پرداخته است. داده‌های او از طریق دو آزمون نگارش و دو پرسش‌نامه (نگرش نسبت به وبلاگ، و ترس یا شیفتگی نسبت به تکنولوژی) جمع‌آوری شده است. نتایج تحقیق او نشان داد که استفاده از وبلاگ در کلاس‌های نگارش تأثیر مثبت قابل‌ملاحظه‌ای بر پیشرفت مهارت نگارش زبان‌آموزان دارد. همچنین نتایج به دست آمده نشانگر نگرش مثبت زبان‌آموزان نسبت به استفاده از وبلاگ در کلاس‌های نگارش می‌باشد.

دهقان (۲۰۰۹) نیز به پژوهش درباره‌ی «درک مطلب تافل زبان‌آموزان ایرانی و مقایسه‌ی آن با آموزش کتابی» پرداخته و تفاوت معنادار در درک مطلب زبان‌آموزان سطح مبتدی و پیشرفته را بعد از آموزش به کمک رایانه بررسی کرده است. در تحقیق او همچنین، نگرش زبان‌آموزان گروه‌های آزمایشی نسبت به تکنولوژی در قبل و بعد از آموزش بررسی شده و هر گونه تفاوت معنادار نگرش زبان‌آموزان سطح مبتدی و پیشرفته به فناوری را مورد بررسی قرار داده است. نتایج مطالعه‌ی او نشان‌دهنده‌ی تفاوت معنادار در درک مطلب تافل، بین زبان‌آموزانی است که به کمک رایانه آموزش دیده‌اند و زبان‌آموزانی که آموزش کتابی دیده‌اند. همچنین، علاوه بر پی بردن به تفاوت معناداری که در درک مطلب تافل زبان‌آموزان سطح پیشرفته و مبتدی بعد از آموزش به کمک رایانه وجود داشت، نتایج تحقیق او نشان داد که در حالی که نگرش زبان‌آموزان سطح پیشرفته نسبت به فناوری بعد از آموزش بهبود می‌یابد، نگرش زبان‌آموزان مبتدی تغییر معناداری نیافته است.

اگرچه پژوهش‌های موجود بیشتر در مورد آموزش زبان انگلیسی به زبان‌آموزان ایرانی به‌وسیله‌ی رایانه است، این امر به تدریج در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان نیز اهمیت و جایگاه خود را یافته است. برای مثال، اریسی (۱۳۷۷) با توصیف وضعیت زبان‌آموزان در زمان پژوهش به این نتیجه رسیده است که در بیشتر مراکز آموزش زبان فارسی از امکانات سمعی و بصری استفاده نمی‌شود. همچنین، نجومیان (۱۳۷۸) درس‌افزایی برای زبان فارسی تهیه نموده که آن را «دازفا» نام نهاده است. با این حال، «دازفا» به تولید انبوه نرسید و پس از آن نیز چنین پژوهش‌هایی به‌طور جدی ادامه نیافت.

نقدی (۱۳۸۰) به بررسی «نقش رسانه‌های جمعی در آموزش زبان فارسی» پرداخته و بخشی از پژوهش خود را به استفاده از اینترنت به‌عنوان رسانه‌ی جمعی نوین در آموزش زبان اختصاص داده است. شوشتری (۱۳۸۶) نیز به بررسی الگوهای آموزش مجازی به منظور ارائه‌ی الگوی مناسب برای آموزش عالی کشور پرداخته و الگوی پیشنهادی خود را بر مبنای دیدگاه ساخت‌گرایی معرفی کرده است. همچنین، صحرایی و صفری (۱۳۹۰) به‌طور خاص بر روی شیوه‌ی آموزش زبان تحت وب تمرکز داشته و طرح پیشنهادی آنها طراحی سامانه‌ی اینترنتی زبان فارسی(=سازفا) بوده است. بیرجندی (۱۳۹۱) هم «سامانه‌ی اینترنتی

آموزش زبان فارسی بر پایه‌ی اصول و نظریه‌های آموزش زبان دوم/خارجی^۱ را طراحی و معرفی کرده است. او در پژوهش خود این گونه عنوان کرده است که آموزش سریع و فراگیر زبان فارسی در سراسر دنیا، ایجاد پایگاه داده‌ای مناسب برای مطالب آموزشی و کمک‌آموزشی و نیز پاسخگویی و پشتیبانی برخط (=آنلاین) یادگیرندگان می‌تواند از مهمترین دستاوردهای «سازفا» باشد.

با وجود مطالعاتی که بر روی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان انجام گرفته است، «نگرش» زبان‌آموزان و مدرسان و «آشنایی» آنها با این امر تقریباً نادیده انگاشته شده و به بحث «امکانات» نیز تنها به صورت توصیفی در پژوهش اریسی (۱۳۷۷) پرداخته شده است.

۳. زبان‌آموزی رایانه‌ای

بی‌تردید، فناوری می‌تواند به غنی‌تر شدن کیفیت درون‌داد، معتبر بودن منابع، بازخوردهای مفید و مربوط، و همچنین ارتباط دانش‌آموزان با یکدیگر از راه دور کمک کند (دودنی، ۲۰۰۵). امروزه پیشرفت‌های فناوری موجب به وجود آمدن آموزش و یادگیری از طریق رایانه شده است. زبان‌آموزی رایانه‌ای [از طریق فناوری]، زمینه‌ای گسترده است که شامل اینترنت، نامه‌های الکترونیکی، اتاق‌های گفتگو و... می‌شود (همان).

همان‌گونه که اشاره شد، برخلاف پیشرفت گسترده‌ی فعالیت‌های مرتبط با آموزش از طریق رایانه، هنوز این فعالیت‌ها به صورت هدفمند و مؤثر در مطالعات و تحقیقات آموزشی مربوط به زبان گنجانده نشده است. این امر نشان‌دهنده‌ی اهمیت ایجاد برنامه‌های آموزشی برای آشنایی مدرسان و مجیز کردن آنها به مهارت‌های مورد نیاز به منظور آموزش زبان از طریق رایانه است (أبرایان و هگل‌هایمر، ۲۰۰۷؛ چپل و هگل‌هایمر، ۲۰۰۴؛ اِگبرت و همکاران، ۲۰۰۳؛ هابارد و لوی، ۲۰۰۶). در حقیقت، «زبان‌آموزی رایانه‌ای»^۲ می‌تواند یک عنصر کاملاً عادی و معمولی در کلاس‌های آموزش زبان باشد (بکس، ۲۰۰۳). منظور از «عادی شدن» از دیدگاه او این است که عنصر فناوری به سختی قابل‌تمایز از بقیه‌ی عناصر آموزشی در کلاس‌های زبان است؛ همچنین برای دستیابی به این امر، باید در طرز تفکر، روش‌ها و فعالیت‌های کلاسی مدرسان، تغییر و تحولی اساسی ایجاد شود.

به‌طور کلی در حیطه‌ی «زبان‌آموزی رایانه‌ای»، گرایش بالقوه به سمت دو رویکرد عمده، یعنی رویکرد شناخت‌گرایانه^۳ و رویکرد بیان‌گرایانه^۴ است؛ در رویکرد نخست، یعنی شناخت‌گرایانه (ر.ک. اتکینسون، ۲۰۰۳ و فریس و هاگ‌کاک، ۱۹۹۸) تمرکز بر روی مهارت‌های حل مشکل و بهبود توانمندی تفکر است؛ در

1. www.speak-persian.com

2. Computer Assisted Language Learning (=CALL)

3. cognitivist

4. expressivist

حالی که در رویکرد دوم که بیان‌گرایانه (ر.ک. برلین، ۱۹۸۸) می‌باشد، گرایش به سمت تشویق و ارتقای جنبه‌های روانی، سلیس بودن و انسجام زبانی است (موری و هوریگن، ۲۰۰۸). شاید بتوان این دو رویکرد را در تعامل با سه اصل اولیه و مهم در آموزش زبان دانست. از دیدگاه براون (۲۰۰۱) این اصول به عوامل شناختی، عاطفی و زبانی تقسیم می‌شوند. در رویکرد بیان‌گرایانه، توجه به عناصر عاطفی و زبانی بیشتر است؛ در واقع، در قلمرو آموزش زبان از طریق رایانه، با تقویت علاقه و انگیزه، اعتمادبه‌نفس و حس خطرپذیری (از عوامل عاطفی-شخصیتی) و همچنین، با آشنا کردن زبان‌آموزان با رایانه، ابزارهای فناوری و حیطةی شناختی، می‌شود آنان را در امر خوداتکایی در یادگیری زبان یاری نمود.

در پژوهش حاضر تلاش می‌شود با تحلیل پاسخ‌های زبان‌آموزان مشخص شود که حیطةی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان تا چه حد توانسته در ایجاد عوامل روانی و عاطفی که در رویکرد بیان‌گرایانه بیشتر مورد تأکید هستند، موفق باشد. عواملی همچون علاقه و انگیزه که از عناصر اولیه در هر فعالیت آموزشی هستند، در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته و در کنار آنها، به بستر ایجاد این عوامل از جمله «امکانات» و «سطح آگاهی زبان‌آموزان و مدرسان» نیز توجه شده است.

۴. روش پژوهش

در این پژوهش، فارسی‌آموزان غیرایرانی «مؤسسه‌ی دهخدا» در تهران و «مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵)» در قزوین مورد مطالعه قرار گرفتند. زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا، ۱۵ زن و مرد ۲۲ تا ۴۰ ساله (با میانگین سنی ۲۸ سال) با ملیت‌های گوناگون (آمریکایی، ایتالیایی، اسپانیایی، کانادایی، ترکیه‌ای، سوریه‌ای، ژاپنی، سوئدی، نروژی، عراقی، اتریشی) بودند. زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) نیز ۱۵ زن و مرد ۱۸ تا ۳۰ ساله (با میانگین سنی ۲۲ سال) با ملیت‌های متفاوت (تاجیکستانی، افغانستانی^۱، لبنانی، چینی، روسیه‌ای، ترکیه‌ای، هندی، پاکستانی، بحرینی، فلسطینی) بودند. لازم به ذکر است که در این پژوهش متغیرهای سن، جنسیت و ملیت لحاظ نشده‌اند.

برای انجام این پژوهش، از سه پرسش‌نامه استفاده شده است که از پژوهش‌های فیاضی (۲۰۰۷)، دهقان (۲۰۰۹) استخراج شده‌اند. چنانکه پیشتر نیز در بخش پیشینه‌ی پژوهش اشاره شد، هر دو پژوهش مذکور

۱. در خصوص استفاده از زبان‌آموزان افغانی و تاجیکستانی برای انجام این پژوهش می‌توان به نظر کلباسی (۱۳۷۴) اشاره کرد که «فارسی تاجیکی را می‌توان لهجه‌ای از زبان فارسی دانست، با این تفاوت که تفاوت‌های لهجه‌ای معمولاً آوایی و واژگانی و کمتر دستوری است، در صورتی که بین فارسی تاجیکی و فارسی معیار ایران علاوه بر تفاوت‌های آوایی و واژگانی، تفاوت‌های دستوری چشمگیری وجود دارد»؛ این سخن درباره‌ی فارسی افغانی نیز صدق می‌کند. همچنین، لزوم گذراندن دوره‌های فارسی‌آموزی توسط دانشجویان افغانی و تاجیکستانی در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) به‌عنوان پیش‌نیاز برای ورود آنها به دانشگاه‌های ایران، می‌تواند دلیل دیگری بر تفاوت فارسی معیار ایران، و فارسی تاجیکی و افغانی باشد.

درباره‌ی آموزش زبان انگلیسی به ایرانی‌ها بوده‌اند. لازم به توضیح است که پایایی و روایی این پرسش‌ها توسط نگارندگان این پژوهش‌ها از قبل سنجیده شده بود. همچنین، در پرسش‌های بازپاسخ که توسط پژوهشگران افزوده شدند، موضوعاتی از قبیل «میزان تسلط مدرسان از دید زبان‌آموزان و رضایت‌مندی زبان‌آموزان از امکانات و تسلط مدرسان» مطرح شد.

برای تهیه‌ی پرسش‌نامه‌های مورد استفاده در تحقیق حاضر تعدادی پرسش از بین دو پرسش‌نامه‌ی ذکر شده -برگرفته از پژوهش‌های فیاضی (۲۰۰۷) و دهقان (۲۰۰۹)- به صورت گزینشی انتخاب شدند و پس از دسته‌بندی، به صورت سه پرسش‌نامه که جمعاً ۱۰۵ سوال را شامل می‌شدند، درآمدند. این پرسش‌ها برای تعیین میزان علاقه/انگیزه، آشنایی، دسترسی و امکانات، و تسلط مدرسان آموزش زبان بر فناوری و رایانه، به‌ویژه تسلط بر آموزش زبان از طریق رایانه، گردآوری شده‌اند.

در ادامه‌ی پژوهش، ابتدا اطلاعاتی درباره‌ی کلاس‌های مؤسسه‌ی دهخدا (پیشرفته ۱، پیشرفته ۲، و دوره‌ی عالی ادبیات) و همچنین زبان‌آموزان هر کلاس دریافت شد و جهت انجام پژوهش، علاوه بر این که از روز قبل با مدرسان مربوطه هماهنگی‌های لازم صورت گرفت، توضیحات ضروری به مدرسان داده شد و در خصوص نحوه‌ی تشویق زبان‌آموزان به همکاری در پر کردن پرسش‌نامه، با هر یک از مدرسان کلاس‌ها به‌طور جداگانه مشورت و همفکری شد. سپس، پرسش‌نامه‌ها در کلاس میان زبان‌آموزان توزیع شدند و آنها در مدت زمان تقریباً ۹۰ دقیقه به پرسش‌ها پاسخ دادند. در تمام این مدت، یکی از نگارندگان پژوهش حاضر، برای رفع اشکالات احتمالی زبان‌آموزان در کلاس حضور داشت تا در صورت نیاز زبان‌آموزان را راهنمایی کند. ضمناً، قبل از آغاز پاسخگویی به پرسش‌ها از زبان‌آموزان خواسته شده بود که در صورتی به پرسش‌نامه‌ی دوم (ر.ک. پیوست) پاسخ دهند که قبلاً واحدی درسی را از طریق رایانه گذرانده باشند.

پس از پاسخگویی زبان‌آموزان به پرسش‌ها، پرسش‌نامه‌ها جمع‌آوری، کدگذاری، و طبقه‌بندی شدند و در نهایت، داده‌ها مورد تحلیل قرار گرفتند. در مورد زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) نیز کار گردآوری داده‌ها در ساعتی غیر از کلاس درس انجام شد و از زبان‌آموزان گروه انسانی دوره‌ی تکمیلی (سطح پیشرفته) خواسته شد تا به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دهند. مدت زمان پاسخ به این پرسش‌ها توسط آنان ۶۰ دقیقه بود.

۵. یافته‌های پژوهش

پس از جمع‌آوری و طبقه‌بندی پرسش‌نامه‌ها، پاسخ‌های زبان‌آموزان دو مؤسسه و مرکز آموزشی ذکر شده، تحلیل شد و با توجه به این که هر کدام از چهار موضوع ذکر شده در پرسش‌نامه (آشنایی، علاقه، امکانات و

میزان تسلط مدرسان به فناوری و رایانه) دارای موضوعات فرعی نیز بودند، نتایج هر بخش در تحلیل نهایی گنجانده شده است.

پس از دسته‌بندی افراد به دو گروه موافق (کاملاً موافق، موافق) و مخالف (کاملاً مخالف و مخالف)، درصد افراد موافق/مخالف با محتوای هر پرسش مشخص گردید. سپس میانگین پاسخ‌های داده شده به هر پرسش در مورد هر یک از موضوعات (علاقه، آشنایی، امکانات، و تسلط مدرسان) با استفاده از نرم‌افزار اِکسپل محاسبه شد و پاسخ‌های هر دو گروه از زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا و مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) با یکدیگر مقایسه گردید. لازم به توضیح است که در بخش‌های بعدی این پژوهش، صرفاً برای تشخیص بصری، در ارائه‌ی نتایج مربوط به پاسخ‌های فارسی‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) و نتایج مربوط به پاسخ‌های فارسی‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا، نمودارهای مرتبط با هر یک، به لحاظ صوری، کمی متفاوت از یکدیگر بوده است و همچنین، از واژه‌های متنوعی نیز (کاملاً موافق و کاملاً مخالف به جای موافقم و مخالفم) استفاده شده است.

۱.۵. علاقه و آشنایی

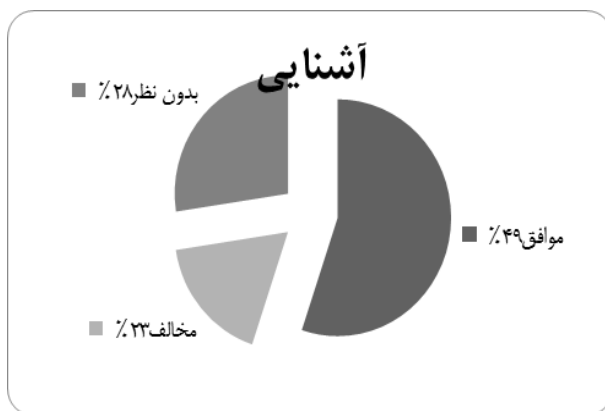
در بخش «علاقه»، ۴۸ پرسش علاقه‌ی زبان‌آموزان را نسبت به استفاده از فناوری و رایانه نشان می‌دادند و ۲۱ پرسش بیانگر عدم علاقه‌ی آنها بوده است. نمودار (۱) نشان می‌دهد که پرسش‌های مربوط به «علاقه» شامل چه زیربخش‌هایی (موضوعات فرعی) بوده است.

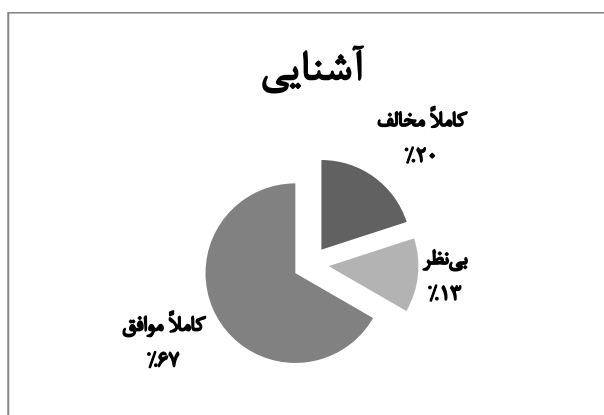
نمودار ۱. تقسیم‌بندی پرسش‌های موضوع «علاقه و انگیزه» به شش زیرگروه

در بخش آشنایی با رایانه نیز ۱۰ پرسش نشان‌دهنده‌ی آشنا بودن زبان‌آموزان با رایانه بود و ۱۵ پرسش نیز مفهوم عدم آشنایی را می‌رساندند.

همان‌طور که در ادامه، در نمودارهای (۲) و (۳) نیز مشاهده می‌شود، تقریباً نیمی از زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا با رایانه آشنایی داشته‌اند؛ در حالی که این میزان در بین زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) به مراتب بیشتر بوده و ۶۷٪ از آنان با رایانه آشنایی داشته‌اند.

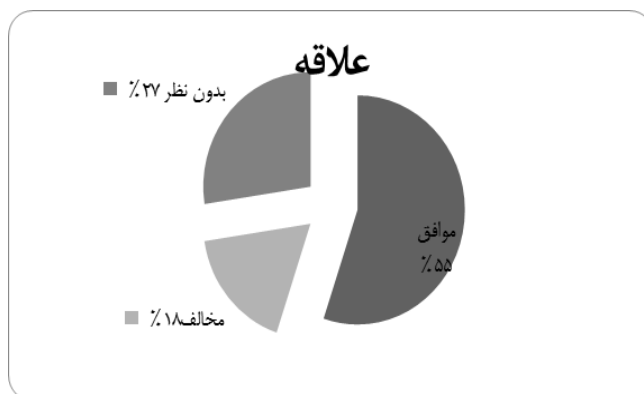

نمودار ۲. تعداد زبان‌آموزان آشنا با رایانه در مؤسسه‌ی دهخدا

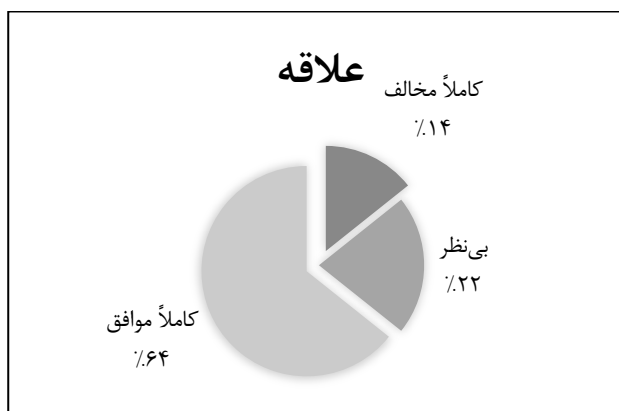

نمودار ۳. تعداد زبان‌آموزان آشنا با رایانه در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵)

نمودارهای (۴) و (۵) میزان علاقه‌ی زبان‌آموزان به یادگیری از طریق رایانه را نشان می‌دهند. همان‌طور که در نمودارهای مذکور نیز مشاهده می‌شود، ۵۵٪ از زبان‌آموزان در مؤسسه‌ی دهخدا و ۶۴٪ از زبان‌آموزان در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) به یادگیری زبان از طریق رایانه علاقه نشان داده‌اند.

نمودار ۴. میزان علاقه‌مندی زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا به زبان‌آموزی رایانه‌ای

نمودار ۵. میزان علاقه‌مندی زبان‌آموزان دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) به زبان‌آموزی رایانه‌ای

بنابراین، با توجه به نمودارهای (۲) تا (۵)، بسیاری از زبان‌آموزان به یادگیری زبان از طریق رایانه ابراز علاقه نموده‌اند، اما تعدادی نیز با رایانه و فناوری آشنایی نداشتند. با توجه به فرضیه‌ی ابتدایی مقاله و به منظور تعیین دقیق‌تر رابطه‌ی این دو گروه و این که آیا افرادی که به استفاده از رایانه علاقه‌مند هستند، همان افرادی می‌باشند که با ابزار فناوری رایانه آشنایی دارند یا خیر، و چگونگی پاسخ آنها به پرسش‌های مرتبط با آن، یک روش تکمیلی دیگر در تحقیق حاضر مورد استفاده قرار گرفت. بدین صورت که پاسخ‌های هر زبان‌آموز به یکی از پرسش‌های قسمت علاقه و انگیزه (پرسش شماره‌ی ۶۴) که به‌طور روشن و واضح علاقه‌مند بودن افراد را مورد سؤال قرار می‌داد با جواب‌های همان زبان‌آموز در پرسش‌نامه‌ی دوم که مرتبط

با میزان آشنایی با رایانه بود، مورد مقایسه‌ی دقیق قرار گرفت (لازم به ذکر است تنها افرادی به پرسش‌نامه‌ی دوم پاسخ داده بودند که طبق اعلام خودشان، از قبل با یادگیری از طریق رایانه آشنایی داشته‌اند).

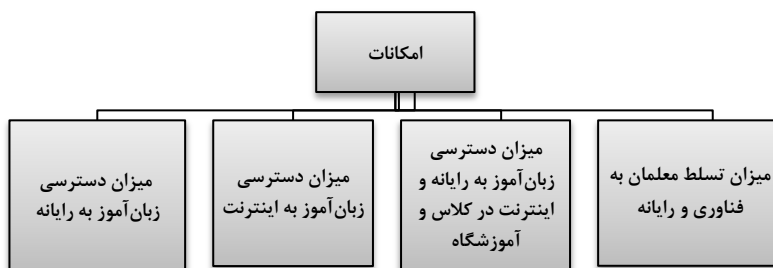
تعداد افرادی که به پرسش‌نامه‌ی دوم پاسخ نداده‌اند، ۱۱ نفر از ۱۵ نفر (۷۳٪) در مؤسسه‌ی دهخدا بود. این بدان معنی است که بیشتر زبان‌آموزان مورد مطالعه در مؤسسه‌ی دهخدا با نحوه‌ی استفاده از رایانه برای یادگیری زبان فارسی آشنایی نداشته و واحد درسی نیز از این طریق نگذرانده‌اند؛ در حالی که تمام ۱۵ نفر از ۱۵ زبان‌آموز مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) به این پرسش‌نامه پاسخ داده‌اند. علت این امر، شاید دسترسی بیشتر زبان‌آموزان دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۶) به امکانات بیشتر موجود در این دانشگاه از جمله اتاق کنفرانس (مجهز به رایانه) و همچنین اتاق‌های سمعی بصری (مجهز به رایانه)، می‌باشد که زبان‌آموزان به‌تدریج با کارکردهای مختلف این تجهیزات رایانه‌ای آشنا شده‌اند و در نتیجه، این خود موجب انگیزه‌ی بیشتری برای علاقه به یادگیری از طریق رایانه نیز گردیده است.

نکته‌ی قابل توجه این است که زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا با پرسش شماره‌ی ۶۴ مخالفت نموده‌اند (یعنی به یادگیری زبان فارسی از طریق رایانه علاقه‌ای نداشتند) و تنها ۴ نفر (۲۷٪) که به پرسش‌نامه‌ی دوم پاسخ داده‌اند، همگی به این سؤال پاسخ موافق داده‌اند (یعنی میان آشنایی با «زبان‌آموزی رایانه‌ای» و «علاقه» رابطه وجود دارد).

در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) نیز که تمام زبان‌آموزان به پرسش‌نامه‌ی دوم پاسخ داده‌اند ۱۱ نفر از آنها به این گزاره پاسخ مثبت داده‌اند که این میزان، ۷۳٪ از کل زبان‌آموزان را شامل می‌شود. این مطلب بیانگر آن است که گروهی که یادگیری زبان از طریق فناوری را تجربه کرده‌اند، برای تکرار آن نیز از خود انگیزه و علاقه نشان داده‌اند.

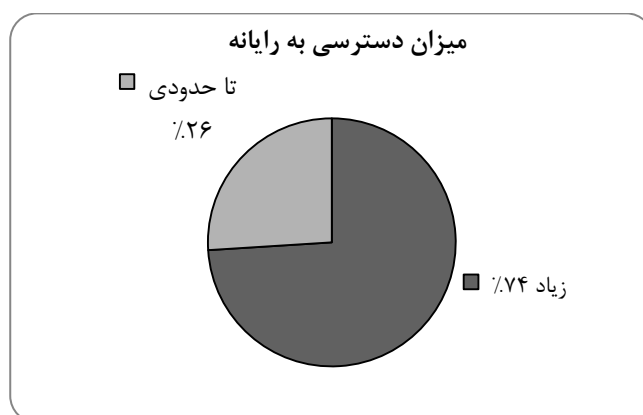
۲.۵. امکانات و تسلط مدرسان

بخش بعدی پرسش‌نامه، پرسش‌های مربوط به «امکانات» در پرسش‌نامه‌ی سوم بود که شامل چهار بخش «میزان دسترسی به رایانه» و «میزان دسترسی به اینترنت»، «میزان دسترسی زبان‌آموزان به این دو در کلاس و آموزشگاه»، و «میزان تسلط مدرسان به آموزش زبان فارسی از طریق رایانه در آموزشگاه» بوده است.

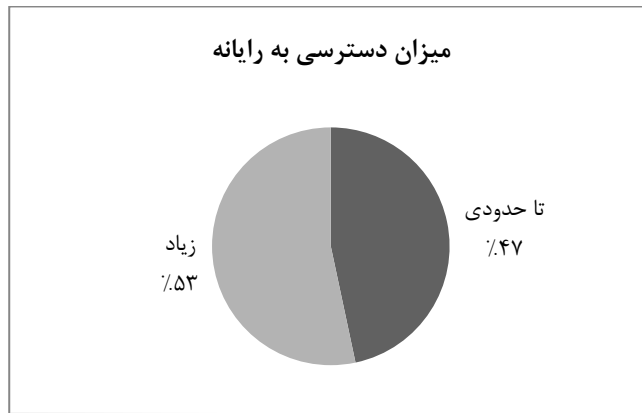

نمودار ۶. تقسیم‌بندی پرسش‌های موضوع «امکانات و تسلط مدرسان» به چهار زیر گروه

همان‌گونه که در نمودارهای (۷) و (۸) مشاهده می‌شود، تعداد زبان‌آموزانی که در مؤسسه‌ی دهخدا به میزان زیادی به رایانه دسترسی داشتند ۷۴٪ می‌باشد و در کل، تمام زبان‌آموزان می‌توانستند از رایانه استفاده کنند. همچنین، ۵۳٪ از زبان‌آموزان مورد مطالعه در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) به مقدار زیاد به رایانه دسترسی داشتند و دیگر زبان‌آموزان نیز تا حدودی به رایانه دسترسی داشته‌اند. در مجموع، میان زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا و مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) موردی یافت نشد که به رایانه دسترسی نداشته باشد.

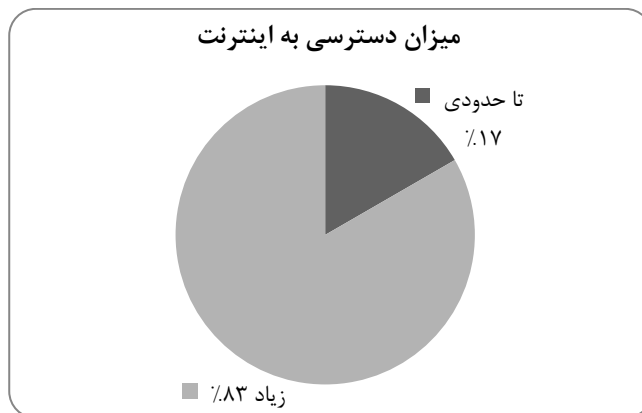

نمودار ۷. میزان دسترسی زبان‌آموزان به رایانه در مؤسسه‌ی دهخدا

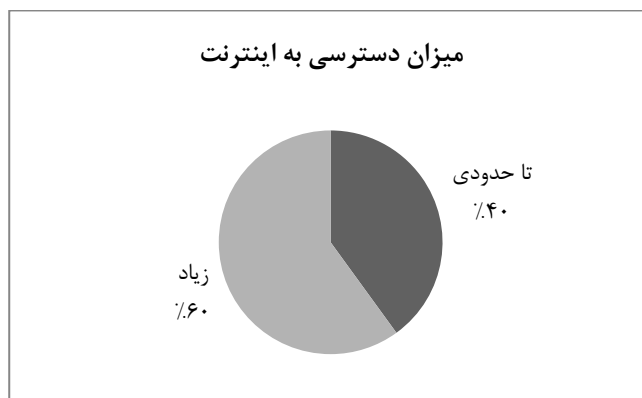

نمودار ۸. میزان دسترسی زبان‌آموزان به رایانه در مرکز آموزش زبان دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵)

در نمودارهای (۹) و (۱۰) نیز مشاهده می‌شود که تعداد افرادی که به اینترنت دسترسی داشتند و می‌توانستند از رایانه به‌عنوان یک ابزار آموزشی استفاده کنند، به ترتیب در مؤسسه‌ی دهخدا و مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) ۸۳٪ و ۶۰٪ بوده است.

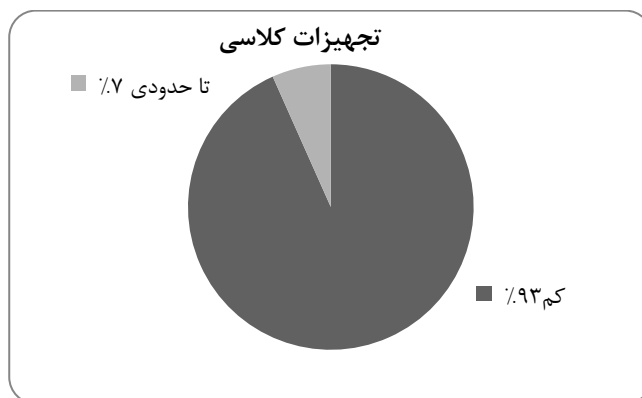

نمودار ۹. میزان دسترسی زبان‌آموزان به اینترنت در مؤسسه‌ی دهخدا

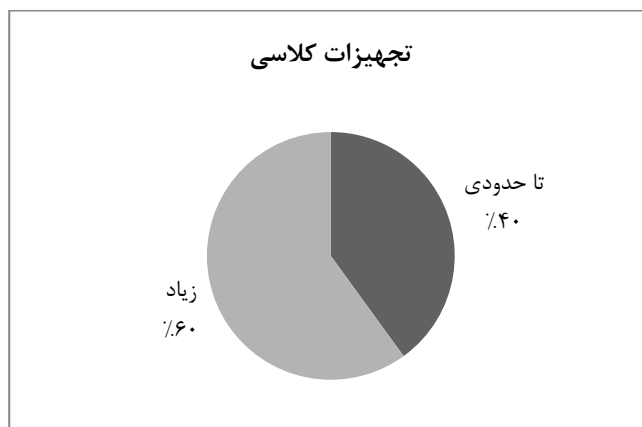

نمودار ۱۰. میزان دسترسی افراد به اینترنت در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۶)

تجهیزات کلاسی یکی از عوامل مهم در زمینه‌ی آموزش زبان از طریق رایانه است. همان‌طور که در نمودارهای (۱۱) و (۱۲) نیز مشاهده می‌شود، بیش از ۹۰٪ از زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا تجهیزات کلاسی خود را برای یادگیری از طریق رایانه، ناکافی می‌دانند. این در حالی است که ۱۰۰٪ از زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۶) برای پرسش مربوط به موجود بودن امکانات مناسب، گزینه‌های «تا حدودی» یا «زیاد» را انتخاب کرده‌اند.

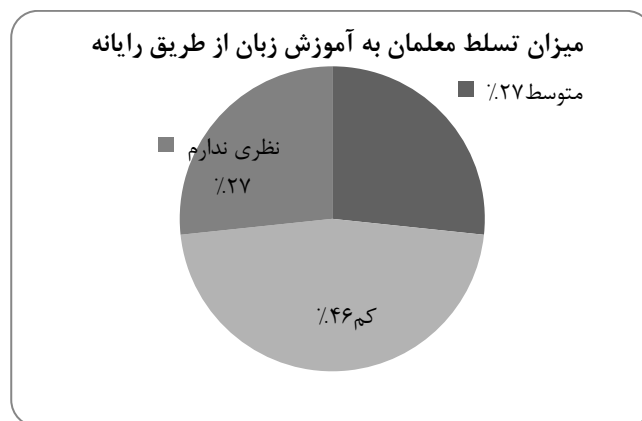

نمودار ۱۱. میزان دسترسی زبان‌آموزان در محیط آموزشی به رایانه و اینترنت در مؤسسه‌ی دهخدا

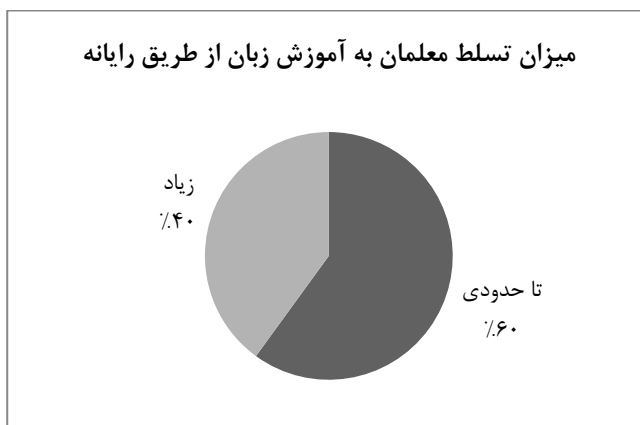

نمودار ۱۲. میزان دسترسی زبان‌آموزان در محیط آموزشی به رایانه و اینترنت در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵)

یکی دیگر از عوامل مهمی که یادگیری از طریق رایانه را تسهیل می‌کند، تسلط مدرسان زبان به آموزش از طریق رایانه است. بسیاری از مدرسان برای رفع نیازهای شخصی خود از رایانه استفاده می‌کنند، اما استفاده از این ابزار را به حیطه‌ی کلاس‌های درس خود وارد نمی‌نمایند؛ با این حال، آنچه از نمودارها می‌توان دریافت این است که زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) تا حدودی از تسلط مدرسان خود نسبت به ابزارهای فناوری رضایت دارند و آن را ناکافی نمی‌دانند.

نمودار ۱۳. میزان تسلط مدرسان بر آموزش زبان از طریق رایانه از دیدگاه زبان‌آموزان در مؤسسه‌ی دهخدا

نمودار ۱۴. میزان تسلط مدرسان بر آموزش زبان از طریق رایانه از دیدگاه زبان‌آموزان در مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵)

۶. بحث و نتیجه‌گیری

هدف از تحقیق حاضر، بررسی عوامل تأثیرگذار بر به‌کارگیری رایانه در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان با اتخاذ رویکردی مقایسه‌ای بین دو مرکز آموزش زبان فارسی (مؤسسه‌ی دهخدا در تهران و مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) در قزوین) بود که بدین منظور تلاش گردید پرسش‌نامه‌ای جهت جمع‌آوری اطلاعات مربوط به زبان‌آموزان تهیه گردد و سپس عواملی همچون میزان علاقه‌مندی، دسترسی به امکانات مرتبط، و آشنایی زبان‌آموزان و مدرسان با رایانه در قالب مقایسه‌ی دو مرکز مذکور مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

با توجه به داده‌های ارائه شده و تحلیل آنها می‌توان چنین نتیجه گرفت که به‌طور کلی و با توجه به مقایسه‌ی دو جامعه‌ی مورد مطالعه که دارای شرایط آموزشی نسبتاً متفاوتی بودند، بیشتر زبان‌آموزان به ابزارهای فناوری و رایانه علاقه‌مند هستند و یکی از عواملی که می‌تواند باعث عدم علاقه‌ی آنها به یادگیری از طریق رایانه شود، عدم آشنایی آنها با ابزار فناوری است. از دیگر عواملی که موجب عدم استفاده‌ی زبان‌آموزان از فناوری با اهداف یادگیری می‌شود، می‌توان به کمبود امکانات در مؤسسه یا مرکز آموزش زبان و آشنا نبودن مدرسان با مقوله‌ی آموزش از طریق رایانه اشاره کرد.

بنابراین، با توجه به یافته‌های پژوهش، فرضیه‌ی نخست تحقیق یعنی این که «فارسی‌آموزان غیرایرانی به استفاده از رایانه در کلاس‌های آموزش زبان فارسی علاقه‌ای ندارند» مورد تأیید قرار نمی‌گیرد؛ زیرا با توجه به نمودارهای (۴) و (۵) که نشان می‌دهند ۵۵٪ از زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا و ۶۴٪ از زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) به استفاده از رایانه در کلاس‌های درس علاقه‌مند هستند. چنانکه پیشتر نیز اشاره شد، علت اتخاذ رویکرد مقایسه‌ای در تحقیق حاضر آن بود که

مشخص شود که دو جامعه‌ی مورد مطالعه، برخلاف تفاوت در بافت و شرایط آموزشی، آیا وضعیت متفاوتی را در داده‌ها نشان خواهند داد یا خیر، که نتایج به دست آمده مشخص نمود که هر دو گروه بسیار نزدیک به یکدیگر می‌باشند.

فرضیه‌ی دوم در این پژوهش که می‌گفت «وجود امکانات رایانه‌ای بر تسلط و میزان استفاده‌ی مدرسان و زبان‌آموزان از رایانه در امر آموزش و یادگیری مؤثر است» با بررسی یافته‌های پژوهش تأیید شد و نتیجه نشان‌دهنده‌ی تأثیر تجهیزات رایانه‌ای بر تسلط و میزان استفاده‌ی زبان‌آموزان و مدرسان از رایانه در امر آموزش و یادگیری زبان است. نکته‌ی بسیار قابل توجه این است که طبق داده‌ها، تفاوت در تجهیزات کلاسی در دو محیط آموزشی، می‌تواند در میزان استفاده‌ی بیشتر افراد از رایانه برای یادگیری زبان فارسی تأثیر داشته باشد. همان‌طور که در نمودارهای (۱۳) و (۱۴) نیز نشان داده شده‌است، زبان‌آموزان مؤسسه‌ی دهخدا، میزان تسلط مدرسان خود را بر ابزارهای فناوری در جهت آموزش زبان، بسیار کم و ناکافی ارزیابی کرده‌اند که این می‌تواند مرتبط با وجود یا عدم وجود امکانات و تجهیزات فناوری در این محیط آموزشی باشد؛ در حالی که زبان‌آموزان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵) که از امکانات و تجهیزات کلاسی بیشتری هم برخوردار بودند میزان تسلط مدرسان خود را بر این گونه ابزارها مثبت ارزیابی کرده‌اند.

فرضیه‌ی سوم پژوهش این بود که «علت عدم موفقیت آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان از طریق رایانه، عدم آشنایی مدرسان و زبان‌آموزان با نحوه‌ی استفاده از رایانه و اینترنت در جهت آموزش و یادگیری زبان دوم است»؛ این فرضیه نیز با توجه به نمودارهای (۱۳) و (۱۴) مورد تأیید قرار می‌گیرد که می‌تواند بیانگر یکی از دلایل عمده عدم استفاده از رایانه در آموزش زبان باشد. زیرا چنانکه در نمودار (۱۳) نمایان است، ۴۶٪ از مدرسان مؤسسه‌ی دهخدا از تسلط کمی در کاربرد رایانه به منظور آموزش برخوردار می‌باشند و ۶۰٪ از مدرسان مرکز آموزش زبان فارسی نیز در حد محدودی با این مقوله آشنایی دارند که این عامل می‌تواند بر استفاده‌ی موفق از رایانه تأثیر منفی داشته باشد.

می‌توان گفت که یافته‌های تحقیق حاضر می‌تواند به بررسی دقیق وضعیت موجود در نظام آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان غیرایرانی از طریق فناوری کمک نموده و برنامه‌ریزان آموزشی را در ارائه‌ی راهکارهای عملی‌تر به منظور موفقیت بیشتر در امر آموزش یاری رساند؛ زیرا بهره‌گیری از امکاناتی چون اینترنت و رایانه چنانکه سعیدی (۲۰۱۳) به بررسی آن پرداخته است، دقت مضاعفی را در انجام علمی مراحل اجرایی آن طلب می‌کند.

در انتها، راهکارهایی را که می‌توان برای رفع مشکلات موجود پیشنهاد نمود، مطرح می‌کنیم:

- به نظر می‌رسد نیاز است تمام مدرسان و دانشجویان رشته‌ی آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دوره‌های آموزش زبان با استفاده از رایانه و فناوری (زبان‌آموزی رایانه‌ای) را در دانشگاه بگذرانند.
- مؤسسات آموزش زبان، امکانات لازم را برای یادگیری و آموزش از این طریق فراهم آورند.
- دوره‌هایی برای آشنایی زبان‌آموزان با ابزارهای رایانه‌ای و اینترنتی در جهت فراگیری زبان در آموزشگاه‌های زبان فارسی برگزار گردد.

قدردانی و تشکر

در پایان، از تمام افرادی که به ما در انجام این تحقیق کمک رسانده و از ما حمایت کرده‌اند (مسئولان دانشگاه علامه طباطبائی، مسئولان و مدرسان مرکز آموزش زبان فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی^(۵)، و مسئولان و مدرسان مؤسسه‌ی دهخدا، و همچنین، خانم‌ها ارغوانی، یزدان‌پناه، سیاوشی و آقای دکتر شهبازی که ما را در این مسیر دلسوزانه یاری نمودند)، تشکر و قدردانی می‌نماییم.

منابع:

- اریسی، م. (۱۳۷۷). وضعیت آموزش زبان فارسی به خارجی‌ان در ایران. رساله‌ی کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- بیرجندی، آ. (۱۳۹۱). طراحی سامانه‌ی اینترنتی آموزش زبان فارسی (بر پایه‌ی اصول و نظریه‌های دوم/خارجی). رساله‌ی کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- شوشتری، ع. (۱۳۸۶). بررسی الگوهای مجازی به منظور ارائه‌ی الگوی مناسب برای آموزش عالی کشور. رساله‌ی کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد جنوب.
- صحرائی، ر. و صفری، س. (۱۳۹۰). آموزش زبان فارسی در بستر شبکه‌ی جهانی اینترنت؛ راهکاری نوین برای گسترش و تقویت زبان فارسی. کنفرانس بین‌المللی شورای گسترش و ترویج زبان فارسی. تهران: شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی.
- کلباسی، ا. (۱۳۷۴). فارسی ایران و تاجیکستان (یک بررسی مقابله‌ای). تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- نجومیان، پ. (۱۳۷۸). طراحی درس افزار زبان فارسی دازفا. رساله‌ی کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- نقدی، س. (۱۳۸۰). نقش رسانه‌های جمعی در آموزش زبان فارسی. رساله‌ی کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

- Abdi, R. & Mahmoodi, F.** (2013). The use of computer and internet in language instruction. In D. Tafazoli & S. C. Chirimbu (Eds.), *Language and Technology* (pp: 31-39). Khate Sefid Publication.
- Ahmed, K. et al.** (1985). *Computers, Language Learning and Language Teaching*. Cambridge: University Press.
- Atkinson, D.** (2003). L2 Writing in the Post-Process Era: Introduction. *Journal of Second Language Writing*, 12(1): 3-15.
- Bax, S.** (2003). CALL-Past, Present and Future. *System*, 31(1):13-28.
- Berlin, J. A.** (1988). Rhetoric and Ideology in the Writing Class. *College English*, 50(5): 477-494.
- Brett, D. & Gonzalez-Lloret, M.** (2009) Technology-enhanced materials. In M. Long & C. Doughty (Eds.), *The Handbook of Language Teaching* (pp. 351-369). Malden, MA: Blackwell.
- Brown, H. D.** (2001). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Addison Wesley Longman, Inc.
- Chapelle, C. & Hegelheimer, V.** (2004). The english language teacher in the 21st century. In S. Fotos & C. Browne (Eds.), *New Perspectives in CALL for Second Language Classrooms* (pp:299-316). Mahwah NJ.: Erlbaum.
- Dehghan, H.** (2009). *The Effect of CALL Software on Iranian EFL Learners TOEFL*. M.A Thesis. University of Alzahra, Tehran.
- Dudeny, G.** (2000). *The Internet and the Language Classroom: A Practical Guide for Teachers*. New York: Cambridge University Press.
- Egbert, J. et al.** (2003). The Impact of CALL Instruction on Classroom Computer Use: A Foundation for Rethinking Technology in Teacher Education. *Language Learning and Technology*, 6(3): 108-126.
- Fayazi, M.** (2007). *The Effect of Using Weblog in Writing Classes on Iranian EFL Learners TOEFL*. M.A. Thesis. University of Alzahra, Tehran.
- Ferris, D. & Hodgcock, J. S.** (1998). *Teaching ESL Composition: Purpose, Process, and Practice*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gips, A. et al.** (2004). *The Effect of Assistive Technology on Educational Costs: Two Case Studies*. Springer Berlin Heidelberg.
- Hegelheimer, V. & Tower, D.** (2004). Using CALL in the Classroom: Analyzing Student Interactions in an Authentic Classroom. *System*, 32(2): 185-205.
- Hubbard, P. & Levy, M.** (Eds.) (2006). *Teacher Education in CALL*. Amsterdam: John Benjamins.
- Kaltenböck, G. & Mehlmauer-Larcher, B.** (2005). Computer Corpora and the Language Classroom: On the Potential and Limitations of Computer Corpora in Language Teaching. *ReCALL*, 17(01): 65-84.
- Lai, C. C. & Kritsonis, W. A.** (2006). The Advantages and Disadvantages of Computer Technology in Second Language Acquisition. *National Journal for Publishing and Mentoring Doctoral Student Research*, 3(1): 1-6.
- Levy, M.** (1997). *Computer-Assisted Language Learning: Context and Conceptualization*. Oxford University Press
- Levy, M.** (2009). Technologies in Use for Second Language Learning. *The Modern Language Journal*, 93: 769-782.

- Murray, L & hourigan, T.** (2008). Blogs for Specific Purposes: Expressivist or Socio-Cognitivist Approach. *ReCALL*: 20(1): 82-97.
- Neu, J. & Scarcella, R.** (1991). Word processing in the ESL classroom: A survey of student attitudes. In P. Dunkel (Ed.), *Computer-Assisted Language Learning and Testing* (pp. 169-187). Rowley, MA: Newbury House.
- O'Bryan, A. & Hegelheimer, V.** (2007). Integrating CALL into the Classroom: The Role of Podcasting in An ESL Listening Strategies Course. *ReCALL* 19(2): 162-180.
- Phinney, M.** (1991). Computer-assisted writing and writing apprehension in ESL students. In P. Dunkel (Ed.), *Computer-Assisted Language Learning and Testing: Research Issues and Practice* (pp. 189-204). New York: Newbury House.
- Reid, J.** (1987). ESL Composition: The Expectations of The Academic Audience. *TEOSL New Letters*, p. 34.
- Roblyer, M. D. & Knezek, G. A.** (2003). New Millennium Research for Educational Technology: A Call for A National Research Agenda. *Journal of Research on Technology in Education*, 36(1): 60-71.
- Saedi, Z.** (2013). Care with computer assisted technology. In D. Tafazoli & S. C. Chirimbu (Eds.), *Language and Technology* (pp. 40-47). Khate Sefid Publication.
- Simina, V. & Hamel, M.** (2005). CASLA: Through a Social Constructivist Perspective: WebQuest in Project-Driven Language Learning. *ReCALL*, 17(2): 217-228.
- Tafazoli, D. & Chrimbu, C.** (2013). Applicatons of technology to language classes. In D. Tafazoli & S. C. Chirimbu (Eds.), *Language and Technology* (pp. 17-23). Khate Sefid Publication.
- Ward, J. M.** (2004). Blog Assisted Language Learning (BALL): Push Button Publishing for the Pupils. *TEFL Web Journal*, 3(1): 1-16

پيوست: پرسش‌نامه‌ها

الف) لطفا در پاسخگویی به موارد زیر، تکنولوژی جدید و محصولات آن را به‌طور کلی و در سطح وسیع آن مد نظر قرار دهید.

ردیف	كاملا موافقم	كاملا مخالفم	نظری ندارم	موافقم	مخالفم
۱					در زمینه‌های تکنولوژی جدید ترجیح می‌دهم من از اولین کسانی باشم که هر چیز تازه را تهیه و تجربه می‌کنم.
۲					یادگیری استفاده از کامپیوتر شبیه به یادگیری هر مهارت جدید دیگری است. هر چه بیشتر تمرین کنی مهارت بیشتری به دست خواهی آورد.
۳					هیچگاه شغلی را که لازمه آن کار با کامپیوتر است، انتخاب نخواهم کرد.
۴					وقتی محصول جدیدی به بازار می‌آید منتظر می‌شوم تا دیگران آن را تهیه و استفاده کنند و وقتی آن محصول امتحانش را پس داد با اطمینان آن را خریداری می‌کنم.
۵					زمانی که بحث به کامپیوتر می‌کشد احساس راحتی دارم.
۶					به نظر من استفاده از جدیدترین نوآوری‌های تکنولوژی نوعی پرستیژ و احترام مردم را به همراه دارد.
۷					یادگیری کامپیوتر برایم کسالت‌آور است.
۸					می‌خواهم مطالب زیادی در ارتباط با کامپیوتر بیاموزم.
۹					معمولا از همه‌ی امکانات یک دستگاه استفاده نمی‌کنم، بلکه فقط از انتخاب‌هایی که بیشتر به آنها نیاز دارم استفاده می‌کنم و بعضی از انتخاب‌های دستگاه بی‌استفاده می‌ماند.
۱۰					افراد زیادی نمی‌توانند از کامپیوتر استفاده کنند.
۱۱					معمولا در بدو استفاده از وسایل پیشرفته نگرانم که مبادا صدمه‌ای به دستگاه وارد کنم.
۱۲					وقتی از کامپیوتر یا دستگاه‌های مشابه استفاده می‌کنم بیشتر به دقت کارم مطمئنم تا وقتی بدون استفاده از دستگاه کاری را انجام می‌دهم.
۱۳					کامپیوترها به زبان‌آموزان کمک می‌کنند تا با یکدیگر کار کنند.
۱۴					در ارتباط با دروسی که نیازمند خلاقیت هستند، کامپیوترها می‌توانند موثر و مفید واقع شوند.
۱۵					معمولا استفاده از کامپیوتر مرا عصبی می‌کند.

ردیف	کاملا موافقم	کاملا مخالفم	نظری ندارم	موافقم	مخالفم	کاملا مخالفم
۱۶						کامپیوترها به یادگیری من کمک می‌کنند.
۱۷						گمان می‌کنم توانایی تدریس کامپیوتر را دارم.
۱۸						پی بردن به مشکلاتی که کامپیوتر ایجاد می‌کند برایم جذاب نیست.
۱۹						معمولا اطمینان نمی‌کنم که کارهای مهمی را که زحمت زیادی برای آن کشیده‌ام درون دستگاه ذخیره کنم و ترجیح می‌دهم که آنها را روی کاغذ نگهداری کنم.
۲۰						آزمون‌هایی که با کامپیوتر انجام می‌شوند مرا می‌ترسانند.
۲۱						یادگیری با کامپیوتر را دوست دارم.
۲۲						تلاش برای یادگیری موضوعات مربوط به کامپیوتر هیجان‌انگیز است.
۲۳						مشکلاتی که به واسطه‌ی کامپیوتر حل می‌شوند به مراتب بیشتر از مشکلاتی است که توسط آنها ایجاد می‌شوند.
۲۴						کامپیوترها باعث افزایش کارایی من می‌شوند.
۲۵						وقتی هنگام استفاده از وسایل جدید به مشکلی برخورد می‌کنم، (مثلا وقتی ماشین لباس‌شویی در تخلیه‌ی آب دچار مشکل شده باشد یا هنگامی که کاغذ، داخل پرینتر جمع شده باشد یا وقتی که دستگاه، فرمان‌ها را با اشکال انجام بدهد) بیشتر سعی می‌کنم خودم مشکل را حل کنم تا این که از کسی کمک بگیرم.
۲۶						هنگام استفاده از وسایل پیشرفته با دیدن دکمه‌های متعدد و انتخاب‌های مختلف دچار نوعی سردرگمی می‌شوم.
۲۷						کار با کامپیوتر مرا بسیار عصبی می‌کند.
۲۸						فکر می‌کنم تکنولوژی‌های جدید و استفاده از دستگاه‌های گوناگون نوعی ماشینی شدن و غفلت به همراه می‌آورد (مثلا کم شدن روابط انسانی).
۲۹						کامپیوترها می‌توانند تقریبا در تمام زمینه‌ها به‌عنوان ابزار آموزشی مفیدی مورد استفاده قرار گیرند.
۳۰						کامپیوترها هیجان‌انگیز نیستند.
۳۱						فکر می‌کنم نوشتن بر روی کاغذ نوعی آرامش برایم به همراه دارد و بهتر می‌توانم منظورم را به دیگران منتقل کنم.
۳۲						هنگامی که با دستگاه پیشرفته و جدیدی مواجه می‌شوم دکمه‌ها و انتخاب‌های مختلف برایم جالب و هیجان‌انگیز است.
۳۳						موقعی که پای کار با کامپیوتر در میان است از اعتماد به نفس بالایی برخوردارم.
۳۴						کامپیوترها باعث احساس ترس در من می‌شوند.

ردیف	کاملاً موافقم	کاملاً مخالفم	نظری ندارم	موافقم	مخالفم	کاملاً موافقم	کاملاً مخالفم
۳۵						استفاده از وبلاگ و اینترنت راه آسان و سریعی برای تبادل اطلاعات می‌باشد.	
۳۶						استفاده از امکانات چندرسانه‌ای همچون تصویر، رنگ‌ها و فونت‌های مختلف برای وبلاگم بیشتر باعث سردرگمی من می‌شود (حواسم را پرت می‌کند و نمی‌توانم به خوبی روی نوشته‌هایم تمرکز کنم).	
۳۷						کامپیوترها به زبان آموزان کمک می‌کنند تا مهارت نوشتاری‌شان را بهبود ببخشند.	
۳۸						برای استفاده از دستگاه جدید (مثل ماشین ظرفشویی، مایکروویو، دوربین فیلمبرداری و...) معمولاً منتظر خواندن دفترچه راهنما نمی‌شوم و بیشتر دوست دارم به صورت تجربی و خودآموز با طرز کار آن آشنا شوم.	
۳۹						معمولاً وقتی می‌خواهم برای اولین بار از دستگاه پیشرفته‌ای استفاده کنم دچار نوعی اضطراب می‌شوم.	
۴۰						گاهی حتی فکر کردن در مورد کامپیوترها مرا عصبی می‌کند.	
۴۱						به محصولات تکنولوژی جدید اطمینان دارم و بدون نگرانی از آنها استفاده می‌کنم.	
۴۲						کامپیوترها موجب صرفه‌جویی در وقت می‌شوند.	
۴۳						ترجیح می‌دهم به جای آن که کامپیوتر به‌عنوان وسیله‌ی اصلی آموزش در برنامه‌ی ترم باشد، وقت کمتری به آن اختصاص یابد.	
۴۴						استفاده از وبلاگ و اینترنت اطلاعات به روز و جدیدی را برای واحد درسی در اختیارم قرار می‌دهد.	
۴۵						معمولاً در کلاس‌های فردی آرام و گوشه‌گیر هستم، ولی استفاده از کامپیوتر به من کمک می‌کند تا در فعالیت‌های درسی مشارکت خوبی داشته باشم (لطفاً در صورتی که معمولاً در کلاس‌ها آرام و گوشه‌گیر هستید این گزینه را پاسخ دهید).	
۴۶						اگر فرصتی دست دهد دوست دارم کامپیوتر را یاد بگیرم و از آن استفاده کنم.	
۴۷						استفاده از وبلاگ سبب می‌شود که بتوانم در آموزش خود، نقش مؤثری داشته باشم و به استقلالم در یادگیری کمک می‌کند.	
۴۸						به نظر من گذراندن یک واحد درسی با استفاده از کامپیوتر سبب می‌شود که دانشجویان زحمت اضافه‌ای را متحمل شوند که ضرورت چندانی ندارد.	

ردیف	کاملاً موافقم	کاملاً مخالفم	نظری ندارم	موافقم	مخالفم	کاملاً موافقم	کاملاً مخالفم
۴۹						کامپیوترها می‌توانند آموزش را بهبود ببخشند.	
۵۰						حتی اگر بخواهم دستگاهی را به منظور استفاده‌ی معمولی و تفننی تهیه کنم، ترجیح می‌دهم که پیشرفته‌ترین نوع آن را خریداری کنم (مثلاً برای عکاسی روزمره ترجیح می‌دهم که از دوربین‌های حرفه‌ای استفاده کنم).	
۵۱						هنگام خرید یک محصول تکنولوژیکی اگر در بین دو دستگاه حق انتخاب داشته باشم که یکی از دستگاه‌ها در حد پاسخگویی به نیازهای من باشد ولی دومی علاوه بر پاسخگویی به نیازهای من امکانات پیشرفته‌تری داشته باشد، به دستگاه اول بسنده می‌کنم.	
۵۲						گمان نمی‌کنم به خوبی از پس یک واحد درسی کامپیوتر برآیم.	
۵۳						اغلب برای یاد گرفتن طرز کار دستگاه‌های جدید اشتیاق دارم.	
۵۴						فکر می‌کنم استفاده از کامپیوتر سبب می‌شود نمره بهتری کسب کنم.	
۵۵						استفاده از اینترنت و جستجو کردن راجع به موضوعات مختلف، باعث می‌شود که نوشتن برابم مشکل‌تر شود (گوناگونی مطالب، مرا گیج می‌کند).	
۵۶						وقتی فکر می‌کنم که باید از کامپیوتر استفاده کنم، احساس بدی به من دست می‌دهد.	
۵۷						به نظر من، با متکی بودن به تکنولوژی جدید نوعی ریسک می‌کنم.	
۵۸						در اولین فرصت از یک کامپیوتر استفاده خواهم کرد.	
۵۹						دوست دارم واحدهای آموزش زبان را به کمک کامپیوتر بگذرانم.	
۶۰						استفاده از امکانات چندرسانه‌ای (multi media) مثل تصویر، رنگ‌ها و فونت‌های مختلف برای وبلاگم کمک می‌کند منظورم را بهتر بیان کنم و انگیزه‌ی بیشتری برای نوشتن پیدا کنم.	
۶۱						کامپیوترها کیفیت کلی آموزش را بسیار بهبود می‌بخشند.	
۶۲						کامپیوترها خلاقیت را در زبان‌آموزان بر می‌انگیزانند.	
۶۳						به نوآوری‌های تکنولوژی علاقه‌مندم و معمولاً تلاش می‌کنم که جدیدترین محصولات را که به بازار می‌آیند را تهیه کنم.	
۶۴						دوست دارم در مورد کامپیوتر بیشتر بدانم.	
۶۵						کامپیوترها کمک می‌کنند تا مسائل مالی‌ام را ساماندهی کنم.	

ردیف	کاملاً موافقم	کاملاً مخالفم	نظری ندارم	موافقم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۶۶						استفاده از وبلاگ و اینترنت سبب می‌شود که به نحوه‌ی نوشتن دیگران توجه کنم و از آنها الگو بگیرم.
۶۷						کار با کامپیوتر باعث می‌شود احساس تنش و ناراحتی کنم.
۶۸						دانستن نحوه‌ی استفاده از کامپیوتر مهارت باارزشی است.
۶۹						کامپیوترها کمک می‌کنند تا کارهایم را سامان ببخشم.
۷۰						در کنار کامپیوتر احساس آرامش می‌کنم.
۷۱						کامپیوترها من را ناامید می‌کنند.
۷۲						هنگام استفاده از وسایل پیشرفته (مثل دستگاه‌های دیجیتال، موبایل‌های بلوتوث‌دار، فلش مموری‌ها و...) همیشه نگران ویروسی شدن دستگاه، قاطعی کردن حافظه‌ی دستگاه، و خراب شدن حاصل کارم هستم.
۷۳						به نظر من کار کردن با کامپیوتر لذت‌بخش و هیجان‌انگیز است.
۷۴						دانستن نحوه‌ی استفاده از کامپیوتر مهارت باارزشی است.
۷۵						شغلی که در آن از کامپیوتر استفاده شود، باید خیلی جالب باشد.
۷۶						کامپیوترها به زبان‌آموزان انگیزه می‌دهند.
۷۷						کار کردن با کامپیوتر مرا نگران می‌کند.
۷۸						از کارهای کامپیوتری لذت می‌برم.
۷۹						احتمالاً هرگز نحوه‌ی استفاده از کامپیوتر را فراموش نمی‌کنم.
۸۰						به‌عنوان یک فرد بالغ، به ندرت در زندگی روزمره‌ام از کامپیوتر استفاده خواهم کرد.
۸۱						از دروسی که با کامپیوتر ارائه می‌شود لذت می‌برم.
۸۲						واحدهای درسی که با استفاده از کامپیوتر یاد گرفتم، برایم جالب و جذاب بود.
۸۳						یادگیری کاربردهای کامپیوتر در زندگی روزمره برایم لذت‌بخش است.
۸۴						دروس کامپیوتر از موضوعات درسی مورد علاقه‌ی من است.
۸۵						استفاده از کامپیوتر در آموزش سبب می‌شود که بعد از پایان واحد درسی هم از آن استفاده کنم.
۸۶						کار کردن با کامپیوتر را دوست دارم.
۸۷						استفاده از کامپیوتر به من کمک کرد که «خود» حقیقی‌ام را ابراز کنم و حرف‌های نزده‌ام را بزنم.
۸۸						کامپیوترها به زبان‌آموزان انگیزه می‌دهند.

ب) در صورتی که تا به حال، حداقل یک واحد درسی با استفاده از کامپیوتر گذرانده‌اید، به این پرسش‌ها پاسخ دهید.

ردیف	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	کاملاً مخالفم
۱					استفاده از اینترنت به من امکان می‌داد که قبل از درس جدید راجع به آن جستجو کنم و این باعث می‌شد که درس را بهتر یاد بگیرم.
۲					از این که به دلیل استفاده از کامپیوتر مخاطبان بیشتری داشتم خوشحالم.
۳					چون با گذراندن واحدهای درسی به کمک کامپیوتر مانوس نبودم احساس راحتی نمی‌کردم و ترجیح می‌دادم که کلاس به روش متداول (بدون استفاده از کامپیوتر) اداره می‌شد.
۴					از طریق کامپیوتر با افراد متفاوت و نظرات و فرهنگ‌های مختلف آشنا می‌شدم و با آنها ارتباط برقرار می‌کردم.
۵					استفاده از کامپیوتر و اینترنت برایم نوعی نگرانی به همراه داشت.
۶					در اوایل ترم از این که غلط‌ها و اشکالاتم در معرض دید همگان قرار بگیرد هراس داشتم.
۷					در تمام طول ترم از این که غلط‌ها و اشکالاتم در معرض دید همگان قرار بگیرد هراس داشتم.
۸					از این که من دیرتر از همکلاسی‌هایم نحوه‌ی استفاده از کامپیوتر را یاد بگیرم نگران بودم.
۹					استفاده از کامپیوتر سبب می‌شد که احساس ناتوانی کنم و اعتماد به نفسم کاهش یابد.

ج) لطفاً به پرسش‌های زیر پاسخ دهید.

۱- آیا خارج از کلاس، از کامپیوتر استفاده می‌کنید؟

الف) بسیار زیاد (ب) زیاد (ج) تا حدودی (د) کمی (ه) اصلاً

۲- آیا به اینترنت دسترسی دارید؟

الف) بسیار زیاد (ب) زیاد (ج) تا حدودی (د) کمی (ه) اصلاً

۳- از چه نوع اینترنتی استفاده می‌کنید؟

الف) Dial up (ب) Adsl (ج) Wimax

۴- آیا از سرعت اینترنت خود راضی هستید؟

الف) بسیار زیاد (ب) زیاد (ج) تا حدودی (د) کمی (ه) اصلاً

۵- آیا از هزینه‌ی اینترنتی که در ماه پرداخت می‌کنید، راضی هستید؟

- الف) بلی (ب) خیر (ج) نسبتاً
- ۶- میزان تسلط معلمان شما به کامپیوتر چه قدر است؟
- الف) بسیار زیاد (ب) زیاد (ج) تا حدودی (د) کمی (ه) اصلاً
- ۷- شما علت اصلی استفاده‌ی کم از کامپیوتر در امر آموزش زبان را چه می‌دانید؟
- ۸- تجهیزات کامپیوتری محل تحصیل و کلاس‌های شما در چه سطحی قرار دارد؟